

System otevřené vědy na Univerzitě Pardubice

Článek 1

Úvodní ustanovení

- (1) System otevřené vědy na Univerzitě Pardubice určuje základní přístupy Univerzity Pardubice (dále UPCE) k problematice otevřeného přístupu k vědeckým publikacím (Open Access), k výzkumným datům (Open Data), k recenzním řízením (Open Peer Review), k využívání veřejných licencí (Open Licencing), ke zdrojovým kódům a plánům vyvíjeného software a hardware (Open Source), k laboratorním a výzkumným deníkům (Open Notebooks) a podobně.
- (2) Cílem Systemu otevřené vědy na UPCE je transparentní a pokud možno neomezené šíření výsledků vědecké, výzkumné a další tvůrčí činnosti prováděné na UPCE ve všech podobách. Univerzita se připojuje k zásadě „as open as possible, as closed as necessary,“ tedy „otevřená jak jen možno, uzavřená jen jak nutno.“
- (3) Součástí systému otevřené vědy na UPCE je korektní nastavení licence všem vyprodukovaným výsledkům. K tomu, aby výsledek splňoval všechny znaky otevřené vědy, je třeba využít veřejné licence, především mezinárodně známé licence Creative Commons (CC). Výtčet dostupných CC licencí je dostupný na <https://creativecommons.org/about/cclicenses/>.
- (4) System otevřené vědy na UPCE je definován v souladu s národními legislativními akty, dokumenty Evropské unie i doporučeními mezinárodních organizací. Jedná se především o:
 - a. Doporučení UNESCO pro Open Science (Usnesení 41. Generální konference Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu),
 - b. Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1024 ze dne 20. června 2019 o otevřených datech a opakovaném použití informací veřejného sektoru,
 - c. Doporučení Evropské komise 2018/790 ze dne 25. dubna 2018 o přístupu k vědeckým informacím a jejich uchování,
 - d. Národní politika výzkumu, vývoje a inovací České republiky 2021+,
 - e. Strategický záměr MŠMT pro oblast VŠ na období od roku 2021.

Článek 2

Vazba na Strategický záměr Univerzity Pardubice

- (1) System otevřené vědy na UPCE je v souladu se sdílenými hodnotami akademického společenství UPCE.
- (2) Posílení principů otevřené vědy patří mezi strategické priority UPCE v rámci Priority 2: Kvalitní a respektovaná vědecko-výzkumná a tvůrčí činnost.
- (3) Pro posílení principů otevřené vědy jsou definovány aktivity:
 - a. S přihlédnutím k povaze vědecko-výzkumné a tvůrčí činnosti a oborovým zvyklostem formulování rámce, strategie a nástroje pro naplňování principů otevřené vědy a pro naplňování „Open Science 2.0“ v souladu s vědní politikou ČR. Nastavení metodiky stanovení podílu výsledků publikovaných v režimu „Open Access“.
 - b. Zvyšování povědomí laické i odborné veřejnosti, partnerů a aplikační praxe o aktivitách, nejnovějších poznatcích, vědeckých výsledcích a společenském přínosu vědecko-výzkumné a tvůrčí činnosti pracovišť univerzity. Podpora otevřenosti, popularizace a propagace dosažených výsledků v základním a aplikovaném výzkumu a podpora zlepšení systému nabídky našich služeb veřejnosti.

Článek 3

Otevřený přístup (Open Access)

- (1) Cílem otevřeného přístupu je zajistit trvalý, bezplatný a okamžitý přístup k výsledkům vědecké, výzkumné a další tvůrčí činnosti prováděné na UPCE.
- (2) Otevřený přístup se vztahuje na všechny vědecké a odborné publikační výstupy, které jsou zaměstnaneckými díly ve smyslu § 58 zákona č. 121/2000 Sb., autorského zákona, vytvořenými v době, kdy byl autor zaměstnancem UPCE. Jedná se například o články v odborných časopisech, konferenční příspěvky, monografie, kapitoly v knihách, případně další autorská díla.
- (3) Realizace otevřeného přístupu na UPCE probíhá minimálně uložením strojově čitelné elektronické kopie finální vydavatelské verze nebo konečné verze recenzovaného rukopisu přijatého ke zveřejnění (tj. ve verzi po zapracování připomínek vzešlých z recenzního řízení) do Digitální knihovny UPCE (<https://dk.upce.cz/>), a to nejpozději v den vydání publikace. Technický popis způsobu uložení je k dispozici ve Směrnici UPCE č. 3/2019 „Evidence výsledků tvůrčí činnosti zaměstnanců a studentů Univerzity Pardubice v interním informačním systému OBD.“ Tato směrnice také definuje katalogizační údaje (tzv. metadata) každého výsledku.
- (4) Digitální knihovna UPCE (<https://dk.upce.cz/>) umožňuje přístup k uloženým publikacím za podmínek poslední dostupné verze veřejné licence Creative Commons Attribution International (CC BY).
- (5) Pro dosažení otevřeného přístupu lze zvolit tři základní způsoby – tzv. zlatá, zelená a platinová cesta otevřeného přístupu. Pro zajištění včasného sdílení výsledků lze také publikovat a veřejně zpřístupnit výstup před recenzním řízením formou tzv. preprint verze.
- (6) Zlatá cesta otevřeného přístupu (Gold Open Access)
 - a. Principem zlaté cesty je zajištění otevřeného přístupu k publikovaným odborným recenzovaným publikacím přímo vydavateli – otevřené časopisy (Open Access časopisy). Publikování v otevřených časopisech bývá často spojeno s nutností uhradit publikační poplatky – Article Processing Charges (APCs).
 - b. Publikování v otevřených časopisech je podporováno úměrně jejich kvalitě. Pro prvotní posouzení je doporučeno prověřeni pomocí Directory of Open Access Journals (<https://doaj.org/>), dále je třeba vyhodnotit výši indikátoru Article Influence Score (AIS) Journal Citation Reports Web of Science a zařazení časopisů do kvartilu dle AIS.
 - c. I pro výsledek publikovaný podle principů zlaté cesty otevřeného přístupu je třeba splnit bod (3) článku 3 tohoto dokumentu.
- (7) Zelená cesta otevřeného přístupu (Green Open Access)
 - a. Principem zelené cesty je zajištění otevřeného přístupu vložení článku do veřejně přístupného repozitáře (autoarchivací článku) a jeho následné zpřístupnění v souladu s podmínkami licence.
 - b. Na UPCE je zelená cesta otevřeného přístupu realizována prostřednictvím bodu (3) článku 3 tohoto dokumentu.
- (8) Platinová cesta otevřeného přístupu (Platinum Open Access)
 - a. Principem platinové cesty je publikace u sponzorovaného vydavatele, který zajistí okamžitý otevřený přístup k publikaci bez nutnosti platby publikačních poplatků.
 - b. UPCE v podobě vydavatele realizuje časopisy plně nebo částečně v režimu platinové cesty otevřeného přístupu. Aktuální seznam časopisů je k dispozici na <https://ojs.upce.cz/>.
 - c. Všem odborným publikacím vydávaným na UPCE je přidělován perzistentní identifikátor DOI (Digital Object Identifier).

- d. I pro výsledek publikovaný podle principů platinové cesty otevřeného přístupu je třeba splnit bod (3) článku 3 tohoto dokumentu.
- (9) Publikování preprintů (Preprints)
- Preprinty jsou odborné publikační výstupy, které jsou veřejně sdíleny již před recenzním řízením a publikováním v odborném časopise či sborníku odborných prací.
 - UPCE podporuje zveřejňování publikačních výstupů ve formě preprint verze za předpokladu, že tuto možnost pravidla vydavatele odborného časopisu umožňují.
 - Realizace zveřejnění preprint verze odborného výstupu na UPCE probíhá uložením strojově čitelné elektronické kopie preprint verze do Digitální knihovny UPCE (<https://dk.upce.cz/>). V odůvodněných případech je možno využít externí předregistrační platformu nebo preprintový server.

Článek 4

Otevřená data (Open Data) a správa výzkumných dat

- Cílem správy výzkumných dat na UPCE je zajišťování práce s výzkumnými daty plně v souladu s tzv. FAIR principy, a to v průběhu celého cyklu výzkumu.
- Výzkumná data jsou jako jakékoli informace, které byly shromážděny, pozorovány, změřeny, vygenerovány nebo vytvořeny za účelem dosažení, ověření či reprodukování výsledků výzkumu.
- FAIR principy definují způsob zpracování, popsání a uchování dat, aby byla efektivně vyhledatelná (Findable), dostupná (Accessible), interoperabilní (Interoperable) a opětovně využitelná (Reusable). FAIR data umožňují korektní ověření správnosti dosažených závěrů, znovuvyužití jednou získaných dat, urychlení výzkumného cyklu a možnost reprodukování vědeckovýzkumného procesu.
- Vedoucí výzkumných týmů řešících výzkumné záměry a vedoucí řešitelských týmů projektů tvůrčí činnosti jsou povinni pro svou činnost vypracovat plán pro správu dat (Data Management Plan) v souladu s FAIR principy. Pro vytvoření plánu pro správu dat lze použít univerzitní instanci nástroje Data Stewardship Wizard (<https://upce.ds-wizard.org>).
- Pro uchovávání výzkumných dat je doporučeno používat oborově příslušné repozitáře. Seznam registrovaných repozitářů je dostupný například na Directory of Open Access Repositories (OpenDOAR): <https://v2.sherpa.ac.uk/opensoar>. Pokud není k dispozici vhodný oborový nebo institucionální repozitář, je možno využít obecné (sirotčí) repozitáře typu Zenodo (<https://zenodo.org/>), Figshare (<https://figshare.com/>), či Dryad (<https://datadryad.org/>). Repozitáře provozované fyzicky na UPCE spravuje a administruje Centrum informačních technologií a služeb.
- Klíčovým prostředkem pro správu výzkumných dat je kvalitní metadatový popis. UPCE se hlásí k obecným doporučením pro metadatový popis výsledků výzkumu definovaným Národní technickou knihovnou. Doporučení jsou dostupná na <https://doi.org/10.48813/yt6w-6h15>.
- UPCE se hlásí k aktivitě European Open Science Cloud, jejíž hlavním cílem je vybudování společného výzkumného prostoru s volně dostupnými službami pro uchovávání, zpracování, sdílení, analýzu a opakované použití vědeckých dat.

Článek 5

Otevřená recenzní řízení (Open Peer Review)

- Účast v recenzních řízeních vydavatelů odborných publikací je obvyklou náplní práce akademických a vědeckých pracovníků na UPCE.

- (2) Otevřené recenzní řízení je souhrnný termín pro souhrn typů recenzního řízení, které má za cíl učinit tradiční („blind“, „double-blind“ nebo „closed“) recenzní řízení transparentnějším a odpovědnějším.
- (3) Cílem zavedení otevřených recenzních řízení je vyšší transparentnost, rychlost a spolehlivost procesu. Zároveň je umožněno ocenění práce recenzentů.
- (4) Otevřené recenzní řízení splňuje jeden nebo více následujících příznaků:
 - a. Otevřené identity – totožnost autorů a recenzentů je vzájemně známa.
 - b. Otevřené posudky – recenzní posudky jsou zveřejňovány spolu s příslušným výsledkem.
 - c. Otevřená účast – do recenzního řízení může přispívat širší komunita.
 - d. Otevřená interakce – je podporována přímá diskuse mezi autory a recenzenty.
 - e. Otevřené rukopisy před recenzním řízením (preprinty) – manuskripty jsou zpřístupněny okamžitě po zaslání k recenznímu řízení.
 - f. Otevřené platformy – recenzní řízení je zajišťováno jinou entitou než vydání publikace.
- (5) UPCE podporuje principy otevřených recenzních řízení, využívání možností otevřených rukopisů, upřednostňování vydavatelství odborných časopisů poskytujících otevřená recenzní řízení i zapojování akademických a vědeckých pracovníků do komunitních činností spojených s principy otevřených recenzních řízení.

Článek 6

Otevřené zdrojové kódy, otevřený hardware (Open Source)

- (1) Návrh a vývoj software a hardware je obvyklou náplní práce akademických a vědeckých pracovníků na UPCE, a to zejména na technicky a ekonomicky zaměřených fakultách.
- (2) Základem principů otevřených zdrojových kódů a otevřeného hardware je volný a neomezený přístup příjemců technologie ke všem jejím částem, tedy nejen ke zdrojovému kódu, schémátům elektrických zařízení a mechanických konstrukcí, ale také k veškeré další dokumentaci (softwarová dokumentace, protokoly o provedených testech, analýzy a podobně). Cílem je umožnění otevřeného studia, neomezených úprav a šíření vyvinutého software i hardware.
- (3) UPCE systémově neprovozuje vlastní otevřený repozitář pro uchovávání zdrojových kódů a dokumentace. Je doporučeno používat oborově příslušné repozitáře. Seznam ověřených repozitářů je dostupný například na Open Source Observatory (OSOR): <https://joinup.ec.europa.eu/collection/open-source-observatory-osor/oss-repositories>. V odůvodněných případech lze zřídit repozitář omezené kapacity provozovaný fyzicky na UPCE ve spolupráci s Centrem informačních technologií a služeb.
- (4) Důležitým prostředkem pro naplnění principů otevřených zdrojových kódů a otevřeného hardware je kvalitní technická a uživatelská dokumentace k technologii. UPCE se hlásí k doporučením pro tvorbu dokumentace definovaným mezinárodní normou ISO/IEC/IEEE 26514:2022 „Systems and software engineering — Design and development of information for users.“

Článek 7

Otevřené laboratorní a výzkumné deníky (Open Notebooks)

- (1) Otevřenými laboratorními a výzkumnými deníky (Open Notebooks) se rozumí otevřené online sdílení záznamů z výzkumné činnosti realizované průběžně během výzkumné činnosti. Očekává se tedy zveřejňování informací i o probíhajících, nedokončených i neúspěšných zkoumáních, experimentech, měřeních a podobně.

- (2) Otevřené laboratorní a výzkumné deníky usnadňují porozumění výsledkům vědecké, výzkumné a další tvůrčí činnosti, jejich zveřejnění bez nepřiměřeného zpoždění, a zamezují filtrování informací.
- (3) UPCE systémově neprovozuje vlastní nástroj pro vedení otevřených laboratorních a výzkumných deníků. Je doporučeno používat ověřené platformy pro sdílení otevřených deníků, například OpenLabNotebooks (<https://openlabnotebooks.org/>), Jupyter (<https://jupyter.org/>), Zenodo (<https://zenodo.org/>) a podobně.